

Forfatter: Brandes, Edvard

Titel: FRU HILMER.

Citation: Brandes, Edvard: "FRU HILMER.", i Brandes, Edvard: *Holberg og hans Scene*, Gyldendal, 1898, s. 249. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-brandesed_03-shoot-idm140324073961984.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Holberg og hans Scene

FRU HILMER.

23de November 1890.

Fru Hilmers 25-Aars Jubilæum foregaar forsaavidt i al Tarvelighed, som Fru Hilmer ingensomhelst ydre Fordel høster af denne Mindefest. Hvis Venner af hendes Person eller hendes Kunst fylder Huset, saa er dette en Velsignelse for Teaterkassen. For Fruen er det kun en Anledning til at bringe i Erindring hos det store Publikum, at hun nu i femogtyve Aar har tilhørt den Institution, der fremfor nogen anden er det københavnske Bourgeoisie dyrebare og som nærmest opfattes som en Art Familiedomæne. Det kgl. Teater — det er vort eget Teater, og dets Skuespillere — vore egne Skuespillere, og selv paa ikke helt geniale Kunstnere (saadanne kan findes mellem det kongelige Personale) falder der stedse sammen med en Straale af Kongelighed ogsaa en Kærlighedens Glød. Blandt pænere Folk her i København anses det altid for Mangel paa god Tone at kritisere det kongelige Teaters Skuespillere med Styrke. Selv mindre heldige Børn finder dog en overbærende Velvilje hos deres Forældre, og for Borgereskabet er det kgl. Teater med alt Løbende og Staaende et Hjærtensbarn, hvorom der saa meget inderligere hygges, som Tidens onde Aander mistænkes af velsindede Mennesker for at nære allehaande skumle Planer imod Teatret.

Fru Hilmer, der paa sin lange Kunstnerbane ikke har hørt til Teatrets Førsterangs-Kræfter, har altid mødt den største Velvilje blandt Publikum. Hun er sjældent gaaet ud af Scenen efter et komisk Kraftsted, uden at Publikum med Latter og Bifald har kvitteret for hendes Anstrængelser. Det meget Borgerlige i hendes Fremstilling, hvis Satire sjældent forlader det Gammeljomfruagtiges og det Madammeagtiges noget oppløjede Marker, tiltaler ganske særligt københavnske Abonnentinder, der føler sig trygge i deres Dannelse ved Synet af den Simpelhed, der latterliggøres.

Den 23. November 1865 debuterede Frøken Camilla Jensen som Laura i *De Nygifte*. De, der besidder det Alderens Privilegium at have overværet denne Forestilling, vil mindes denne Aften, der har Betydning i dansk Teaterhistorie, fordi Bjørnstjerne Bjørnson med *De Nygifte* holdt sit Indtog paa dansk Scene og tog Revanche for den ublidt Behandling, der i Halvtredserne var blevet det norske Drama til Del fra J. L. Heibergs Side. Og af Bjørnsons første moderne Stykke, der iøvrigt hurtigt forældedes, forkyndtes en ny Æra i den dramatiske Literatur, der fik Indpas paa det kgl. Teater og i Publikums Smag. Københavnerne beskæftigede sig særdeles meget med *De Nygifte*, der straks opførtes et stort Antal Gange og senere hyppigt genoptoges og for hvilket — hvad der maaske kan interessere — Teatret ialt har betalt siger og skriver fire hundrede Kroner i Honorar.

Naar Stykket gjorde saa stor Lykke, beroede dette dels paa det stærkt følsomme Sprog og de bevægede Optrin, dels ogsaa paa Personernes Overensstemmelse med Publikum, der genfandt sin Selskabskres paa Scenen. Man var vant til af nordiske Forfattere at henflyttes enten til Romantikens Æventyrfest eller til Vaudevillens Fastelavnsløjer, og nu stod man atter overfor det borgerlige Skuespil: dannede Mennesker, der talte om Ægteskab, Kærlighed, Penge og Livslykke saaledes som Borgerfolk gør; Mennesker der gik og stod paa et Dagligstuetæppe — der dengang sjældent eller aldrig lagdes over Scenens Brædder — saaledes som man selv bevægede sig hjemme. Alle Damer i København sværmede for Aksel, der i farefulde Natterejser paa aaben Baad — en underlig Sysselsættelse for en Sagfører — havde tjent 252 Gulvtæpper til Laura; enhver ung Kone følte, at saadan skulde en ret Ægtemand bære sig ad for at vinde sin Hustrus Hjærte. Desuden spilledes Aksel af Vilhelm Wiehe, som da fejrede sine største Triumfer ved sin fuldttonende, bløde Stemme, og som hele Publikum troede paa, naar han fremstillede den unge Mands Begavelse.

Hans Laura var Fru Hilmer, instrueret af Fru Heiberg, som havde gjort Bod for sin Mands Uforudseenhed ved at sætte *De Nygifte* i Scene med kvindelig Omhu. Rimeligvis har Instruksen været udmærket: en vis tiltrækkende Skyhed, en tilsløret Varme viste sig meget nydeligt hos Lauras Fremstillerinde. Vist er det, at Laura klædte Fru Hilmer (hvis Ydre ikke egnede sig særdeles for de unge Elskerinder) saaledes som ingen Rolle senere har gjort. Straks fra hendes anden Debut — Clara i *Tycho Brahes Ungdom* — maatte det staa klart, at hendes Fremstilling ganske manglede den Poesi, som visse Roller daarligt kan undvære. Og da dette efter adskillige Aars Forløb blev Fru Hilmer selv indlysende, slog hun sig paa saadanne Roller, hvis Karaktermærke netop var det Upoetiske eller Satiren over det Upoetiske.

Rimeligvis har denne Selverkendelse kostet mange bitre Timer, imedens man etablerede hende som fast Elskerinde i de dengang noget negligerede Vaudeviller. Man lod Fru Hilmer i lang Tid spille Leonora i Holbergs Komedier, indtil hun i 1874 fik Pernille i *Det lykkelige Skibbrud* efter at have nydt godt af Phisters redebonne Instruktion. Siden da har hun udført en Mængde holbergske Perniller, senest Marthe i *Jean de France*. Til Publikums store Tilfredshed. Hun har været sikker i disse Roller, kendt de traditionelle Betoninger, opretholdt den noget tørre Stil, hvori Phister indsnævrede det Holbergske Tjenerpar. Men hendes Fremstilling har savnet den Poesi, som selv en Pernille kan fordre — det gratiøse Skælmeri og den ungdommelige Kækhed. En enkelt Ekskursion ind paa Holbergs Gammelkoneroller er derimod lykkedes hende fortræffeligt, nemlig hendes Karen Giftekniv i *Den lykkelige Brudgom*, hvor hun optræder som en gammel Pulverheks af

den lumskeste Slags.

Med Rette havde der da været Tale om at give dette Stykke ved hendes Jubilæum. Istedetfor har man sat anden Akt af *Genboerne*, hvis komiske unge Pige hun ikke magter. Derimod er *Et Eventyr i Rosenborg Have* et skønsomt Valg, thi Fru Hilmers Madam Sommer er en ganske fortrinlig Præstation, hendes allerbedste. Hun overtræffer her alle Forgængerinder: saa bredt og sikkert, saa fuld af Lune og »poetisk» er hendes Spil her, hvor hun blot skal fremstille den stakkels gamle Jordemoder.

254

Fru Hilmer burde hurtigst muligt forlade Pernillerne. Hvis hun resolut gav Afkald paa de unge Roller og kastede sig med al Kraft ind paa en malerisk og ubarmhjærtig Karakterisering i Hogarths Manér af Magdelonerne hos Holberg og andetsteds, saa kunde hendes Kunst endnu svinge sig op til højere Rang. Hvis hun tilfredsstilles med Bifaldet fra Publikum og den bestalter Presse, sker det vel næppe. Men 41 Aar gammel var det dog altid værd for Fru Hilmer at tage en Dyst endnu med den rette Kunst. Dette Mod kan ønskes hende ved hendes Jubilæum.

255

Brødrene Poulsen.

I.

16de April 1892.

Den Aften for femogtyve Aar tilbage, da *Erasmus Montanus* stod paa Plakaten med to Debutanter, faldt i en mat Teaterperiode. Efter Michael Wiehes Død og Fru Heibergs Bortgang var den store Glans vegen bort fra det kgl. Teater, som vel endnu besad højt ansete Kunstnere i Fru Sødring og særligt Phister, men som sled paa et udspillet Repertoire og hentede Kræfter til Førsterollerne fra de mindre Scener. Over Norge gennem Kasino kom Adolf Rosenkilde med sin Sans for den nøjagtigt udregnede Karikatur og Vilhelm Wiehe med en saadan Ævne for det deklamatoriske Følelsesudbrud, at hans bedste Præstation blev Parodien over dette som Stensgaard i *De Unges Forbund*. I Aarevis havde der ikke ved Teatret meldt sig nogen Debutant af Betydning; ligesom den dramatiske 256 Produktion syntes uddød med Hostrups sidste Stykker fra Halvtredserne, saaledes havde man i ti Aar ikke set en ung Mand med Talent forsøge sig paa Statsteatret, medens Privatscenerne opsamlede al Begavelse for de lettere Genrer.

Der var gaaet stort Ry af Brødrene Poulsen inden deres Debut. Den ældste Broder, Emil, var vel kendt fra Studenterkomedierne og anset for dissens bedste Mand: han kom til Teatret med et lille nationalliberalt Parti i Ryggen, et Parti af dannede Studenterforeningskandidater. Selv var han ikke helt ung, næsten femogtyve Aar gammel, havde studeret Filologi i nogle Aar, var æstetisk belæst, smuk og fin af Ydre.

Den anden Broder, Olaf, kom uden Parti og har iøvrigt aldrig faaet noget, medens Emil Poulsen altid har staaet i umiddelbar Forbindelse med Partigrupperingen herhjemme. Olaf har været Zigøjneren af de to — hvormed intet skal være sagt om hans Privatliv, men kun om hans Forhold til de aandelige Strømninger. Han kom som blot og bar Skuespiller, som Phisters Arvetager. Det var Ryet, der gik af ham: endelig havde Phister fundet den Discipel, som han i saa mange Aar havde ønsket sig. Man vidste, hvor ofte Phister havde prøvet sig frem, hvor mange unge Mennesker han en kort Stund havde opelsket med Energi og saa pludseligt opgivet — man kunde kende de Stakler, naar de senere vandrede om i 257 Gaderne, paa deres af Phister opdagede Henrikansigter — man vidste yderligere, at den store Kunstner uden Held havde søgt at indplante Frederik Madsen paa det fine, kongelige Teater. Alt forgæves. Nu var endelig Fugl Fønix opstaaet: Mesteren havde fundet Mesterlærlingen i en ung Naturbegavelse, der kom med godt Humør og uden trykkende Kundskaber som en Læredreng til en fra Barndommen elsket Haandtering. Han ejede intet Parti, men han havde Phister og selve Teatret i Ryggen.

Og saa gik Tæppet op den 16. April 1867 under Spænding hos en lille forventningsfuld Skare af Unge og Gamle, der havde indfundet sig for at erfare, om der endelig skulde tilføres nyt Blod til den gamle Kunst. Og de to Brødre Poulsen spillede de to Brødre Berg; Akademikeren: den lærde og overlegne, men indtørrede og pedantiske Erasmus, og Naturmennesket: den tilsyneladende viltre og højrøstede, men dog kloge og praktiske Jacob.

Kortelig sagt, faldt Prøven saaledes ud: Emil Poulsen syntes en fuldtrøstet Skuespiller af høj Rang, original og sikker paa sig selv; Olaf Poulsen viste en medfødt Ævne til at tumle sig paa Scenen, men den kyndige Dressur havde unænsomt bortstrøget hans Personlighed fra Rollen og banket ham Replikkerne ind i Hovedet. Man saa' Læreren i hver Mine, thi saa underligt 258 gik det: Olaf Poulsen besad netop det Henrikansigt, efter hvilket Phister havde søgt, og den Unge syntes skabt i den Gamles Billede.

Emil Poulsen skabte en Erasmus Montanus, hvortil man ikke i lang Tid havde set Magen. Kr. Mantzius, den sidste paa Bjærgen, havde sin fyldige Person og sin buldrende Stemme altfor meget imod sig paa sine ældre Dage. Og der var intet Særpræg over hans Pedant. Poulsen derimod bestræbte sig af yderste Ævne for at omforme sig til en ham fremmed Individualitet, der kunde svare til den moderne Opfattelse af Rollen. Han havde bortmaskeret sine smukke Ansigtstræk, viste sig spidsnæset, indfalden, nærsynet, grimasserende, og han havde sære Fagter med Arme og Hænder som et Menneske, der altid roder i Bøger og sværter hvidt Papir. Han sagde hver Replik med den fineste Forstaaelse: han kendte ud og ind Stykkets Idé og Figures Betydning. Derfor var han stor i Erasmus' Trods overfor de gamle Forældre og skarp som en Ragekniv mod den sølle Degn. Der var en saadan aandelig Kultur over den hele Fremstilling, at Poulsen straks blev Bærer for en Hjørnens Kunst i Modsætning baade til den Lyrik og Vaudevillegratie, som Vilhelm Wiehe og Hultmann repræsenterede, og til den gemytlige eller naive Komik, hvortil selv Phister, for at imødekomme Publikums Smag, 259maatte omskabe sit malitjose Vid. Emil Poulsen vandt saaledes øjeblikkeligt sit eget Felt.

Ikke saaledes Olaf Poulsen. Hans Jacob duede, kunstnerisk set, ingenting. Begavelsen var utvivlsom, men selve Figuren blev ikke forstaaelig eller betydelig under hans balletmæssige Lader. Denne Jacob havde aldrig traadt med veritable Træsko i god dansk Gødning og var langt naivere end Holbergs fiffige Knøs, hvis usædvanlige Ævner Erasmus Montanus selv anerkender. Der var gaaet Vaudeville i ham — hvis man tør bruge et saadant Udtryk, og som sagt, Olaf Poulsen gjorde intet Forsøg paa selv at tale igennem Masken.

Han har heller ikke senere retstillet Figuren. Man bør ikke tro, at han ikke ser Manglerne ved denne Fremstilling, som han har gentaget i Embeds Medfør henved tredive Gange. Olaf Poulsen maa vide god Besked med, hvad der duer af hans Produktion. Han skal være en yderst stræng Bedømmer af Skuespilkunst og af sin egen med. Folk, der har drøftet begge Dele med ham paastaar, at Poulsen tager ligesaa skønsomt imod Andres Kritik som han selv udøver Kritik. Han véd derfor præcist, hvad han har nyskabt, hvor hans frodige Talent har virket og hvor han ikke er kommet udenfor det Sædvanemæssige. Ikke for intet spiller han til sit Kunstnerjubilæum Harlequin i *De Usynlige*, et Kunstværk af høj Rang, sammen med denne Jacob, der nu kun 260kan besidde Affektionsværdi for ham som Tegnet paa hans underdanige Indtrædelse i den Verden, i hvilken han skulde blive Hersker.

Saa underligt blev det: Emil Poulsen spillede den første Aften en Holbergsk Rolle bedre end den nogensinde er udført, fordi Ingen forenede saa mange Betingelser for den som han. Han har ingensinde formet Rollen stærkere og større end ved sin Debut, og han fik siden hen ingen afgørende Betydning for Holbergsk Fremstilling. Broderen derimod, der blev en Fornyer af vor bedste Komik, debuterede kun elevagtigt dygtig i en Rolle, som han aldrig har kunnet forbedre, saaledes var hin første Form paatrykt ham.

Om Emil Poulsen sagde man paa Teatret — ligesom i sin Tid om Høedt: det er en Student; idet man derigennem antydede Frygten for en fremmedartet aandelig Invasion. Derimod anerkendte Teaterfolket straks Olaf, fordi han optraadte som Begynder. Man fornå Skuespillerblodet i hans Aarer, og man mente, at han beskedent vilde føje sig ind i Rammen.

Det syntes i nogle Aar som Emil Poulsen havde oprørske Tendenser, vilde omforme, revolutionere, vise nye Baner. Men Kraften svækkedes, og langsomt gled han over i det Akademiske.

Olaf Poulsen derimod stod længe i Stampe. Han kunde ikke finde sig selv igennem den altfor tilberedte Phisterske Komik. Han har 261 spillet 233 Roller, og først med den 100de Rolle, hin ovennævnte Harlequin, brød han for Alvor igennem.

II.

Det gik de første Aar kummerligt for Olaf Poulsen. Ikke i den Forstand, at han ikke fik Roller eller ikke gjorde Lykke. Phister førte ham haardnakket frem i de vel indstuderede Holbergske Henrik'er, og enhver maatte indrømme, at den ganske unge Skuespiller lagde en usædvanlig Begavelse for Dagen. Publikum og den daværende Kritik overdrev desuden hans Værdi for Eksempel i en Rolle som Henrik i *Maskerade*, hvor han aldrig har vist Selvstændighed. Her var Phister over ham og klemte ham ind i den alerte Lakajskikkelse, som

i Virkeligheden ikke svarede til den unge Kunstners Naturel. Underligere var det, at han ikke fik bedre Skik paa Peter Ravn; dog man bliver hurtigt klar over, at det Naive ikke i nogen Form kalder paa det Oprindelige i Poulsens Kunst. Allerede Jacob i *Erasmus Montanus* viste det. Dog ganske særligt gælder dette om den ungdommelige Naivetet, fordi Poulsen overhovedet ikke ævner at være ung paa Scenen. Det rent Ydre savner han ikke: han kan endog se forbavsende ung ud, men han virker alligevel 262 ikke ungt, snarere endda nu, da han er over de Fyrre, end dengang han havde de unge Rollers Alder. Han besidder en sjælden Ævne til at spotte over den godt skjulte Selviskhed, den interesserte Snobbethed, den skabagtige Forlorenhed — men disse Egenskaber tilhører ikke nærmest Ungdommen.

Tag Harlequin i *De Usynlige* — Spot over Platonisme i Elskov; Etatsraaden i *En Skandale* — ubarmhjærtig Udfolden af Skydeselskabs-Snobberi; Rendegarn i *Skærsommernatsdrøm* — Haan over den tragiske Svulst; Morten Kiil i *En Folkefjende* — Blottelse af den næsten griske Misundelse; Faldsmaal i *Gulddaasen* — medynksom Drilskhed mod den bundløse Cynisme; Baronen i *Umyndige i Kærlighed* — kaad Foragt for den godejerlige Stupiditet; Chilian i *Ulysses* — dreven Ondskabsfuldhed imod alle heltemæssige Fagter; saadanne Roller, det er Mærkepælene i Olaf Poulsens Kunst, og de forklarer tydeligt nok, hvad denne Kunstner formaar og hvad ikke.

Det Barnlige er intet for ham. Han er intet barnligt Menneske, men en besindig og praktisk Natur, der lidet handler efter det første Indtryk. Han er ikke meddelsom, snarest mistænksom, holder ikke af at blande sig mellem saadanne Mennesker, hos hvem han ikke præcist finder samme Interesser som dem, der ganske fylder ham 263 selv. Han er blot Kunstner og vil ikke være andet end det, og han er som saadan — det er vel værd at antegne — uden Skaberi og uden Affektation, ikke overdrivende sit Værd en Smule, snarere tilbøjelig til at bøje sig altfor let, til Eksempel for en Teaterstyrelse, hvis Ynkelihood han med megen Iver gennemkritisierer. Han kan være særdeles ked af de fladbundede Opgaver, der tildeles ham, men han besidder desværre ikke en Energi, der til Trods for alt opsøger den Opgave, som hans Udvikling synes at fordre. Han har mange Gange staaet paa Springet til at vende det kgl. Teater Ryggen og søge sig et frodigere Virkefelt; hver Gang har dels de Holberg'ske Roller, hvis Fortolkning bliver Udmærkelsestegnet i hans Kunst, holdt ham tilbage, dels det snilde Overlæg, hvormed denne tilsyneladende viltre Komiker maaler sin Tilværelses Betingelser.

Desuden det stedse stigende Krav til Borgerlighed hos Skuespillerstanden, har heller ikke denne oprindelige Zigøjner undgaaet. Det kgl. danske Samfund har ogsaa lagt sin Haand paa ham. Han reagerer imidlertid i sin Kunst mod *Borgerligheden*. Skønt hans Privatliv bør være fredhelligt, er det ikke indiskret at antyde, at Poulsen tidligt satte Bo og efterhaanden paa den stræbsomste Vis har skabt et Hjem for henvend en halv Snes tilkommende Fædrelandsforsvarere. 264 Men han har ligegodt Vanskelighed ved at fremstille den autoritære Respektabilitet paa Scenen. Saaledes lykkedes ikke Gregers i Skuespillet af samme Navn for ham, fordi Købmandsmyndigheden ikke som forlangt blev det fremherskende i Skikkelsen, heller ikke en lignende Figur, den hollandske Købmand i *Tilfældet har Ret*. Psykologien fattes ikke Poulsen, netop i Gregers forstod han saare vel de sjælelige Bevægelser; men han besidder en medfødt og udmærket Afsky for Agtværdigheden i det Ydre, og dette naturlige Anlæg lammer hans Spil i Karakterroller som de nævnte, hvortil ogsaa kunde føjes Poirier i *Hr. Poirier og hans Svigersøn*. Tag derimod den lidt anløbne Kommissionær i *En Skavank*, hvor han overgik Phister i sanddru Fremstilling og hvor han i en enkelt Replik hævdede sig saa højt, som Skuespilkunst overhovedet formaar.

Det var det Sted, hvor Kommissionæren udmaler sin Søns Fremtidsforhaabninger. Poulsen samlede i den sagte Udtale af Navnet — det lød Kristian — en Sum af Stolthed, Forhaabning, Smaalighed, lav Ærgerrighed, Aandstarvelighed; det ene Ord trak med et Ryk Forhængen bort fra, hvad der skjulte sig i den Talendes Sjæl. Dette hænger sammen med, at Poulsen overhovedet som komisk Kunstner virker ved den pludselige og overraskende Overgang, ved Choket — ikke ved den langsomt udviklede 265 Forberedelse. Her kan nævnes, at den berømte Harlequin i *De Usynlige* netop spilles paa de pludselige Omskiftelser fra Romantik til Realisme i den lystne Zigøjners Sind, medens Henrik i *Maskerade* mislykkes — naar man fordrer Førsterangskunst — fordi denne Tjener er den tørre Forstands vittige Kritiker. Man vil huske den Replik i *En Skandale*, hvormed Etatsraaden pludseligt hensank fra en Moralprædiken til en Lovprisning af den gode Rødvins Fortrin, og ligeledes erindre Scenen i sidste Akt af *Peter Plus*, hvor Poulsen som Benedict næsten brutalt slukkede Helgenglorien om den højtidelige Peter. Man vil ogsaa have lagt Mærke til, at Poulsens *Indtrædelser* næsten altid er fortrinlige, selv hvor han ikke formaar at følge Personen helt igennem alle Scener.

Olaf Poulsens voldsomme Humør egnede sig da ikke til Begynderens beskedne Fremtræden. Karakteristisk nok var den Rolle, hvori han lagde størst Ævne for Dagen, ikke nogen stor Holbergsk Rolle af dem, hvori Phister trænerede ham de første Aar, men den stilfærdige, næsten stumme, Svend Lars i *Genboerne* fra Sæsonen 1868—69. Han kom ind usigeligt pudsig, haandværksmæssigt reel og sløv i Holdning og Manerer, saa' sig om og sejrede. Poulsen har ingensinde i v. Buddinges altfor naive Løjer naaet den Fulkommenhed, hvormed han opfattede denne Birolle.

selvstændig Kunstner. Og dernæst gaar han frem — bestandigt bredere og stærkere i sit Spil. Han kan forfalde til altfor mange Løjer, ligesom de Folk, der har Ry for Morsomhed i Selskabslivet uvilkaarligt støjer altfor meget op og altfor hensynsløst vil raade over Samtalen, men han er altid, naar det gælder, en samvittighedsfuld Arbejder, der sætter hele sin Person ind. Han har undertiden frelst Stykker fra Fiasko ved sin energiske Tågen-Fat i Publikum; det er, som greb han Tilskuerne med pludselige Ryk, som kastede han sig med sin hele Kraft mod en fjendtlig Skare.

III.

Emil Poulsen delte straks, hvad han vilde spille, i to Genrer.

Dels var det Skurkene. Allerede Sæsonen efter sin Debut gjorde han stor Lykke som Popo i *Palnatoke*, katteagtigt listende og med en lavmælet Prælatmyndighed. Han udviklede senere Skikkelsen til *Kongsemnernes* berømte Bisp Nikolas, som i hvert Fald i alle Kunstforstandiges Øjne slog ham fast som en fremragende Kunstner. Han modtog Rollen i Aaret 1871 og fik kun Lov at spille den 19 Gange, længere holdt *Kongsemnerne* sig ikke paa Repertoiret. Sammenlign dermed at han har spillet Ambrosius 73 Gange og at den Rolle, hvori Emil Poulsen er optraadt flest Gange, er — man vilde næppe gætte det — ingen anden end den patriotiske tomme Tønde: Christian den Fjerde i *Elverhøj*.

Dels var det de unge Elskere. Her gik det i Begyndelsen smaat. Poulsen er af Naturen forlegen og kejtet, hvor velopdragen og dannet han end er. Særligt i moderne Kostyme lykkedes det ham sjældent at bevæge sig med Frihed. Han søgte derfor gjerne at fremhæve noget Sært og Sky ved Figuren: der fandtes maaske i saa Tilfælde en Reminiscens fra Michael Wiehe, hvis Kunst havde grebet alle Unges Sind. Desuden kom Emil Poulsen med en udpræget Tendens til at søge tilbage mod *Naturen*, som var forladt for Deklamationen; derfor yndede han at spille Skurkerollerne, hvor den salvesfulde Veltalenhed ikke var paa sin Plads, og derfor vilde han i Begyndelsen ikke gøre de unge Mænd altfor blot og bart elskværdige.

Men der er i hans Kunst noget Kortaandet. Han bliver ogsaa hurtigt træt af de samme Opgaver. Og der findes noget Reaktionært i hans Naturel, som standser hans Udviklings Frihed. 268varede ikke længe, førend Karakterrollerne blev mindre personligt følte, saaledes Jachimo i *Cymbeline*, Shylock i *Købmanden fra Venedig*; overhovedet har han ikke havt sine bedste Roller i Shakespeare, hverken levendegjort Prins Henrik eller Romeo. Dertil hører et ildfuldere Sind, et voldsommere Naturel, end Emil Poulsen besider.

Paa samme Tid som han slappedes overfor Karakterrollerne, klarede han de unge Elskere ud fra alle Skær og sejlede dem ud paa Romantikens ensformigt blaa og stille Sø. Bertran de Born i Januar 1872 var her Gennembrudet. Med denne Rolle, hvori Emil Poulsen saa' udmærket ud, sang nydeligt og spillede frejdigt, omend deklamatorisk, blev han Publikums, særligt Damernes erklærede Yndling. Han var nu Avtoritet, Første-Skuespiller, Geni.

Han er i Virkeligheden en Skuespiller af højeste Rang, og utallige Gange har han vist sin rige Overlegenhed. Han er den ved vort Teater, som forstaar en Replik sikrest, idet han med en rentud beundringsværdig Smidighed følger sig efter en Forfatters Stil og præcist finder det Gode og Karakterfulde i Repliken. I et moderne Skuespil, hvor han ikke fristes ind paa det Akademiske, siger Emil Poulsen aldrig et Ord fejlagtigt. Maaske kun den, der i sine egne Repliker har hørt denne Mester — thi i saa Henseende er han Mester — forstaa og forklare Ordene, maaske kun en Forfatter 269vil fuldkomment paaskønne Emil Poulsens uforlignelige Diktion.

Som sagt, Bertran de Born var Sejrens første Fanfare. Den gentager sig seks Aar efter i Maj 1878 med *Ambrosius*. Publikums Jubel stiger til Delirium. Poulsen bærer atter denne uhyre Beundring med megen Sindsro, men udviklende kunde det unægteligt ikke være for hans Kunst i adskillige Aar at have Ambrosius som Glansnummer. Selv var han ikke begejstret for Stykket, dog end mindre for de senere Molbechske Skuespil; det maa derfor overraske noget, at han har valgt sig den gamle Paradehest til Gallafesten. Man undrer sig over, at han vil betone sin Plads i Teaterhistorien som Ambrosius' Fremstiller.

Han har nemlig ganske andre Krav paa Literaturens Tak end igennem denne sildefødte og afblegede Romantik. Omtrent to Aar efter satte han sig med Helmer i *Et Dukkehjem* fast i Højsædet som Scenens ypperste Karakterfremstiller. Han spillede langt bedre end Fru Hennings, ogsaa langt bedre end den norske Fremstiller af Helmer. Indsigtsfuldere Kunst kunde man ikke se: alt kom Poulsen til Gode i denne Rolle, baade hans skarpsindige og dannetklare Diktion, hans eget noget æstetiske og reaktionære Naturel og hans fine Literaturkendskab. Han forstod Rollen eller følte den som en Art Satire, der kunde ramme hans eget Parti, og han morede sig 270over og fremstillede med kosteligt Vid og Drilleri dens Spot. Seks Aar senere

fornyder han denne Fremstilling gennem den beslægtede Skikkelse Hjalmar Ekdal i *Vildanden*.

Disse er hans uforglemmelige Figurer i det Ibsenske Repertoire; mindre tæller de ellers gode Fremstillinger Bernick i *Samfundets Støtter* og Stockmann i *En Folkefjende*. Derimod søgte han hverken at drage *Gengangere* eller *Rosmersholm* til det kgl. Teater, saa' maaske med Billigelse, at vor hjemlige Reaktion lyste disse Skuespil i Ban. Da Drachmann aflagde Besøg hos Højre, fandt han i Emil Poulsen en forstaaende Forbundsfaelle. Han gjorde sit til, at *Der var engang*, trods dets Tarvelighed, blev en Teatersukces.

Han har spillet nogle hundrede Roller, og mange af disse med en sjælden Menneskekundskab, med Humør og Følelse, der var lige ægte. Men skjules kan det ikke, at adskillige af de store Opgaver, han har valgt, ikke er lykkedes for ham. Ikke Hamlet, ikke Faust, hverken Nureddin eller Dante, end ikke Pottemager Walter eller Ali i *Ved Bosporus*. Han kan blive en smagfuld Deklamator, der fremsiger Fausts Monologer som om han deklamerede Recitativet i en Studenterfor-eningskantate. Men kast ham ind i det moderne Repertoire, tag ham som Riis i *Det ny System* for Eksempel — en Rolle, der ingenlunde ligger 271 hans Naturel nær — og se, hvor omfangsrig og vel udviklet Kunst han raader over!

Han staar som den første af vort Teaters Kunstnere. Enhver véd, at uden ham og Broderen vilde vort Teater i mange Aar været en kalket Grav. De har delt Herredømmet imellem sig. Emil Poulsen har gennemlevet vor politiskliterære Strid i sin Kunst, medens Olaf med Holberg som eneste Udgangspunkt har tumlet med enhver Ting, der faldt ind under hans rastløse Hænder.

IV.

18de April 1892.

Fuldt Hus, Modtagelse med Blomsterkastning, Fremkaldelser efter hvert Stykke af et gallaklædt Publikum — alt hvad der hører til en Festforestilling fandtes naturligvis i det kgl. Teater. Maaske ogsaa dette, at hvad der udførtes, ikke interesserede stærkt. Skuespillet var jo kun en Anledning til, at trofaste Beundrere og hengivne Venner kunde hylde de to højtbegavede Brødre, der i femogtyve Aar har været vor Scenes sikre Støtter. Velfortjente var de længe vedvarende Klapsalver, hvormed disse Teatrets Dioskurer hilstes.

272

Der begyndtes med *Erasmus Montanus*, som blev til Forherligelse for Emil Poulsens bedste Kunst. Han var meget nervøs; et lille Uheld — der gik Ild i Erasmus' bredskyggede Hat straks i den første Scene — forstyrrede øjensynligt Skuespilleren, og hist og her lammede Festbevægelsen hans Kraft. Men alle den ypperligt anlagte Rolles Lineamenter genfandtes: den fortrinlige Maske, den udmærkede Holdning, den disputerende Konversation, Aandsoverlegenheden og Vigtigpeteriet, og dertil en fornem Diskretion i Anvendelsen af de sceniske Virkemidler.

Olaf Poulsen var Jacob, og der er ingen Grund til at dvæle ved denne Fremstilling, der hører til Poulsens uheldigste Præstationer i Holbergsk Komædie. Han skal ikke dømmes efter denne Pietetshandling, som førte ham til at optræde i broderlig Forening med Erasmus Montanus' Fremstillinger. Heller ikke de øvrige Spillende skal omtales: glimrende var Udførelsen sandelig ikke. Maaske bør Fru Sinding prises for den Usnærpethed, hvormed hun sagde de Holbergske Repliker som skrevet staar.

Olaf Poulsen tog saa Revanche som Harlequin i *De Usynlige* — der er og bliver et pragtfuldt Kunstværk. Der gaves kun anden Akt, og den Art Forkortelse klæder hverken Stykke eller Spil. Poulsen sang naturligvis sin Serenade som en Virtuos. Man maa lykønske med, at Fru Emma 273 Nielsen endelig har faaet Rollen som Leanders Usynlige. Hun var grumme dejlig og indtagende. Hr. Jerndorff derimod burde gaa over i Reserven, og Fru Phister er for gammel.

Endelig opførtes *Ambrosius'* fjerde Akts første Afdeling. Oprigtigt talt, var det en lidt trist Kunstnydelse. Hr. Emil Poulsen sang den kendte Sang og var blidt Molbech'sk-fortvivlet. Skuespilleren er ikke ung mere, og Stykket har altid været et Gammelmandsbarn. To Ord af Bisp Nikolas' Rolle, sagte af Emil Poulsen, vejer hele *Ambrosius* op. Man undrede sig noget over, at Hr. E. Poulsen vilde figurere i denne bengalske Belysning. Hr. O. Poulsen blinkede yderst ondsksfuldt som den skurkagtige Tjener.

Festen endte selvfølgelig med Fremkaldelse. Der gives ikke to mere populære Mennesker i Danmark end Emil og Olaf Poulsen, og den elegante Begejstring var egentlig kun et svagt Udtryk for den Folkeyndest, de har erhvervet.

